

Izhaja vsak četrtek  
in velja s poštnino vred  
in v Mariboru s pošilja-  
njem na dom  
za celo leto 3 gld. — kr.  
„ pol leta „ 60 „  
„ četrt leta „ 80 „  
Naročnina se pošilja  
opravištvu v škofijsk.  
poslopju (Bischofshof).  
Doležniki tisk. društva  
dobivajo list brez po-  
sabee naročnine.

SLOVENSKI

## GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste

prodaja knjigar Novak  
na velikem trgu  
po 5 kr. — Rokopisi  
se ne vračajo, npla-  
čani listi se ne spro-  
jemajo. —

Za oznanila se pla-  
čuje od navadne vrsti-  
ce, če se natisne en-  
krat, 8 kr., dvakrat 12  
kr., trikrat 16 kr.

## Centralizem pa avstrijske dežele in narodi.

(Govor poslanca dr. Vošnjaka v dež. zboru v Gradcu.)

Po obširnih govorih mojih predgovornikov mi ne bode lahko mogoče povedati dosta novega. A resnica se nikoli prevečkrat ne pove, zlasti v tej zbornici ne, v katerej pri večini se še zmirom nahajajo gluha nšesa (oho-klici ustavovercev), da si sedanjí splošni položaj v deželi in državi vam dovolj glasno kliče: izpoznavajte, in vrnite se na boljši pot. Zares žalostna podoba je, katero nam kažejo gospodarske razmere ljudstva v obče in naše deželne finance posebej. Deželne priklade so v poslednjih letih silno narastle. Zraven državni davkov in deželne priklade pritiskajo ubogega davkeplačevalca, ki bi moral vedno odprt žep imeti, okrajni zastopi z 20 do 40% in občinski zastopi s 15 do 20% i še višjimi prikladami na davke. Tako visoki davki bi se dali prenašati v deželi, v katerej cvete trgovina in obrtnija, kjer ima kmetski posestnik dobra rodovitna zemljišča, na katerih vsako leto dosta pridela in svoje pridelke lahko ter drago prodaja. Kako je v tem oziru pri nas, tega mi ni treba obširno razkladati. Kar vidimo v deželi, je sila in siromaštvo; kar slišimo, so tožbe in pritožbe; k temu pristopa naravnost obup, kateri je res opravičen v takih neznosnih okoliščinah. Iz poročila deželnega odbora poizvedamo, da iznaša nevplačana deželna priklada samo v lanskem letu pol milijona gld.; v uradnem graškem časniku lahko beremo celo vrsto oznanil o dražbah kmetijskih posestev zaradi zaostalih davkov. Trgovina peša, obrtniki in rokodelci si komaj toliko zaslužijo, da se preživé; kmetski posestniki v mnogih krajih nimajo več toliko, da bi vsaj lakote ne trpeli, celo toliko ne, da bi si potrebne soli kupovali. Kar se je prihranilo v prejšnjih boljših časih, davno je že použito; davki se ne plačajo več iz prislužkov in doneskov od kapitala, temuč iz kapitala samega, z jedno besedo: primanjkljaj povsodi, v državi, deželi, okrajih, občinah in neštevilnih familijah.

Ako iščemo po uzrokih tega slabega polo-

žaja, najdemo jih v prevelikih javnih bremenih, davkih i prikladah, a nasproti v premalih prihodkih ljudstva. Od jedne in iste stvari se zdaj plača najmenj dvakrat, pa tudi trikrat ali štirikrat toliko davka, kakor pred 20 leti; naši prihodki pa se niti daleko niso v tej razmeri povečšali, pri zemljiščih imamo celo manjše prihodke, zlasti pri vinogradih, od kar je naša meja odprta za ogerska in hrvatska vina. Ker tedaj vemo in priznati moramo, da bodo davki in priklade, če se ne znizajo, ljudstvo potlačili in tako tudi deželo uničili, ali ni silno treba, da se vsi skupaj potrudimo, kolikor je v našem delokrogu mogoče, olajšati javna bremena? Ali ni naša sveta dolžnost, da s celim vplivom deželnega zbora na to delamo, da se tudi v državi, v cesarstvu tako vlada, kakor zahtevajo želje in potrebe večine avstrijskih narodov in dežel? Kajti mi smo jeden del cele države in imamo pravico, da izrečemo svoje mnenje. Kar zadeva prvi del naše naloge, oskrbovanje dežele in deželnega fonda, skrbeti nam je, da se z deželnimi denarji kar mogoče varčno ravna, da se varujemo vsakega stroška, ki ni neobhodno potreben in tako prihranimo deželo pred večjim primanjkljajem. A večidel stroškov, kateri težijo deželo, izvira iz postav, katere je deželnega zbora večina sklenila, ki se tedaj za zdaj ne dajo zmanjšati. A ne da se tajiti, da je deželni zbor v nedavno preteklih letih pod vplivom tako zvanega gospodarskega razcvetja, deželi nakladal stroške, katere zdaj težko prenašamo. Ravnal je pač po slabem izgledu v središču cesarstva, na Dunaju, kjer so se iz dežel pritekoči denarji lehkomišelnó potratili. Pri deželnih stroških se tedaj ne bo dalo kaj izdatnega prihraniti, ker jih niti pri dobrodejnih zavodih, niti pri šolstvu, niti pri cestah ne moremo dosta znižati. No vsa deželna priklada, ki iznaša 1 milijon 700.000 fl., je le 12. del vseh davkov, kateri se plačajo v celej deželi. Štajerska namreč blizu dvajset milijonov gld. direktnega in nedirektnega davka (užitnina, koleki in pristojbine, loto, tobak, sol itd.) z vsemi prikladami vred plača. Država (cesarstvo) potegne od teh 20 milijonov

nad 14 milijonov, namreč 4 milijone 420.000 gold. direktnega in 10 milijonov fl. nedirektnega davka. In kaj podaja nam zato ogromno svoto centralistična država? Drago, a slabo upravo, povsodi šopirujočo se birokracijo in nam Slovanom še posebej vedni boj proti našej narodnosti. Deželna priklada in vse finančno stanje dežele je v zvezi s celo javno upravo, z gospodarstvom v središču državi navzgor, v okrajih in občinah navzdol. Zato ne smemo samo, temuč celo moramo vprašati, kako vpliva sedaj vladajoči politični sistem na finančno stanje dežele, ter na materialne in duševne koristi prebivalcev, bodi si nemške ali slovanske narodnosti? in kako bi se moral preinaciti ta politični sistem, kateri je po našem mnenju pogubljiv za Avstrijo in za njene narode in dežele.

Uže jeden mojih predgovornikov (g. M. Herman) je naštel vse grehe centralistične države, torej bočem slavno zbornico samo na nekatere reči opozoriti. Zakaj bi ne bila mogoča in izvedljiva sprava v avstrijskih deželah, kakršna se je mej Ogersko in Hrvatsko izvršila? Hrvatska ima svojo deželno upravo in le jeden del davkov za skupne zadeve v Budim-pešto pošilja; ina samo jedno od kralja imenovano, a deželnemu zboru odgovorno deželno vlado, v ogerskem ministerskem svetu pa je Hrvatska zastopana po jednem ministru. Vse šolstvo, od ljudske do najvišjih šol, spada v delokrog deželnega zbora. Hrvatski ban, ki je v jednej osobi cesarski namestnik in deželni glavar, ima pod seboj predstojnike raznih uradov za upravo, pravosodje, šolstvo, finance itd. in sploh vse kraljeve uradnike v deželi. A kako pri nas? (Konec prihodnjic.)

## Cerkvene zadeve.

Sv. misijon so v Bučah binkoštno soboto začeli č. oo. Lazaristi od sv. Jožefa pri Celju. Mnogo vernikov se ga udeležuje!

Benediktinska opatija v Gornjemgradu in jena zgodovina, temeljito po starih listinah spisana, je izišla tiskana v g. Pajkovi tiskarni v Mariboru pod naslovom: Das Benediktiner-Stift Oberburg, m. VIII. str. 324. Spisana je od slavnoznane preiskovalca in spisovalca zgodovine škofije lavantinske, častitega gospoda Ignacija Orožna, kanonika v Mariboru. Iz zanimive knjige poizvemo, da so leta 1140 žlahtni Dyebald Chagere (Kager) in njegova žena Truta, in pa oglejski patrijarh Peregrin ustanovili benediktinski samostan in opatijo v Gornjemgradu. Cesar Friderik IV. jo je po 333-letnem obstanku v porazumljenju s tedajšnjim papežem, svojim poprejšnjim kancelarjem, Pijem II. l. 1473. zatrl, posestva pa ljubljanskim škofom podelil. Ti so več časa stolovali v Gornjem gradu, poprejšno samostansko cerkvo podrli in sedanjo veliko hišo božjo postavili. Za cesarja Jožefa II. so se škofi

stalno preselili v Ljubljano, posestva v Gornjemgradu pa so postala njihova graščina.

Grški škof so za svoje vernike po graškem tiskovnem društvu izdali prelepo knjigo v nemškem jeziku, katera jako dobro sodi za sedanji hudo spačeni svet. Knjiga govori o najlepšji čednosti (čistosti) in o najgršji pregrehi (nečistosti). Kolike vrednosti da mora ova knjiga biti, nam spričuje to, da se je tiskalo 5500 iztisov, ki so pa že vsi razprodani. Sedaj se pripravlja drugi natis. Tistim, ki bi se morebiti hotli spakovati in nalašč pohujšati, velijo škofovski pisatelj v predgovoru: še niti potrebno ni, da bi takim ljudem dolgo odgovora iskali, ker so Kristus in jegovi apostoli pred skoro 2000 leti povedali vse, kar jim gre: „joj vam, hinavei, ki precejate mušice (svarilnih besed), sami pa požirate velbljud ali kamelo (ostudne pregrehe)! Nek duhoven v Mariboru, ki ima spretno slovensko pero, namerava prekoristno knjigo posloveniti.

Nemski Katoličani so po nemili in nagli smrti zgubili dva škofa, namreč škofa Eberharda v Trierju in pa čudovito učenega, pobožnega, zgovornega Hanneberga, škofa v Speierju. V pruski Nemčiji sta sedaj še le 2 škofa pri svojih sedežih, drugi so ali pomrli ali pregnani. Kulturna borba, t. j. preganjanje sv. katoliške Cerkve na Pruskem gre sedaj že v peto leto in še ni sprevideti, kedaj in kako se bo to za Evropo sramotno preganjanje dokončalo. Sicer pa se na Pruskem že čutijo in vidijo čedalje bolj žalostni nasledki zaslepljenega divjanja zoper Kristusa in jegovo Cerkvo. Ljudstvo postaja pred vsem čedalje bolj razposajeno, surovo in hudobno. Resnico tega nam spričuje vedno rastoče število ubojev, samoumorov, tatbin, goljufij, pijančevanj itd. Drugi nasledki so pomnožene dače, ker kulturna borba stoji mnogo denarjev, za koje ima davkeplačitelj skrbeti. Najbolj občutno pa utegne za Pruse biti to, da ljudstvo zgublja čedalje več spoštovanja in udanosti do svoje gospodske, zlasti do pruskega kralja, ki tako divjaško preganjanje Katoličanov, sicer vselej zvestih državljanov, trpi in prav za prav ukaže. Tako se na pruskem Nemškem dela gotova pot do prekucije in — republike. Zgodovina nam našteje mnogo celó enakih zgledov.

Ljubeznjiv dokaz krščanske ljubezni so svetu pokazali katoliški zamorci na otoku Hajti daleč od nas v Ameriki. Ti so glišali, kako se v Evropi v Bernskem kantonu na Švicarskem katoličanstvo preganja. Zvedeli so, kako je frajmavrska vlada cerkve in farovžje zaprla in vse duhovnike zapodila, ki se ali po planinah skrivljejo ali so pa na Francosko zbežali. Toliko nasilstvo je genilo srea zamorcev in, čeravno ubogi, so vendar zložili 4000 frankov in jih po nekem duhovniku v Evropo poslali preganjanim mešnikom na pomoč. To je res genljiv zgled krščanske ljubezni in lepo povračilo za milodare, katere so evropski verniki za zamorske misijonarje v Ameriko pošiljali.